

İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişileri Üzerine Bir Çalışma

A Study on Occupational Safety Expert Witnesses

Onur DOĞAN

Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane Meslek Yüksekokulu,
İş Sağlığı ve Güvenliği Programı

Ahmet Mahmut KILIÇ

Çukurova Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi,
Maden Mühendisliği Bölümü

Haziran 2020, Cilt 10, Sayı 1, Sayfa 165-184
June 2020, Volume 10, Issue 1, Page 165-184

P-ISSN: 2146-4839

E-ISSN: 2148-483X

2020-1

e-posta: sgd@sgk.gov.tr

Yazılar yayınlanmak üzere kabul edildiği takdirde, SGD elektronik ortamda tam metin olarak yayımlamak da dahil olmak üzere, tüm yayın haklarına sahip olacaktır. Yayımlanan yazılardaki görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazı ve tablolardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

If the manuscripts are accepted to be published, the SGD has the possession of right of publication and the copyright of the manuscripts, included publishing the whole text in the digital area. Articles published in the journal represent solely the views of the authors.

Some parts of the articles and the tables can be cited by showing the source.

SGD

Sosyal Güvenlik Dergisi
Journal of Social Security

Cilt: 10 - Sayı: 1 - Yıl: 2020
Volume: 10 - Issue: 1 - Year: 2020

P-ISSN: 2146-4839
E-ISSN: 2148-483X

Sahibi / Owner of the Journal

Sosyal Güvenlik Kurumu Adına / *On behalf of the Social Security Institution*
İsmail YILMAZ
(Kurum Başkanı / President of the Institution)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Responsible Publication Manager
Uğur KORKMAZ

Yayın Kurulu / Editorial Board

Cevdet CEYLAN
Ömer KÜÇÜKEVCİLİOĞLU
Aydın GEDİKLİ
Okan AYDIN
Fetullah EVLİYAOĞLU

Editörler / Editors

Doç. Dr. Erdem CAM
Selda DEMİR

Redaksiyon / Redaction

Nihan ERTÜRK

Yayın Türü: Uluslararası Süreli Yayın / **Type of Publication:** *International Periodical*

Yayın Aralığı: 6 aylık / **Frequency of Publication:** *Twice a Year*

Dili: Türkçe ve İngilizce / **Language:** *Turkish and English*

Basım Tarihi / Press Date: 19.06.2020

Sosyal Güvenlik Dergisi (SGD),

TUBİTAK ULAKBİM - TR

EBSCO HOST - US

ECONBIZ - GE

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL

SCIENTIFIC INDEXING SERVICES - US

JOURNAL FACTOR

ASOS INDEX - TR

SOBIAD - TR

tarafından indekslenmektedir.

©Tüm hakları saklıdır. Sosyal Güvenlik Dergisi'nde yer alan bilimsel çalışmaların bir kısmı ya da tamamı telif hakları saklı kalmak üzere eğitim, araştırma ve bilimsel amaçlarla çoğaltılabilir. Dergide yayımlanan makalelerdeki fikir ve görüşler Sosyal Güvenlik Kurumunun kurumsal görüşünü yansıtmaz, tüm görüşler yazarlarına aittir.

Tasarım / Design: PERSPEKTİF Matbaacılık Tasarım Tic.Ltd.Şti. (0 312) 384 20 55 - Ankara

Basım Yeri / Printed in: PERSPEKTİF Matbaacılık Tasarım Tic.Ltd.Şti. (0 312) 384 20 55 - Ankara

İletişim Bilgileri / Contact Information

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı

Ziyabey Caddesi No: 6 Balgat / Ankara / TÜRKİYE

Tel / Phone: +90 312 207 88 91 - 207 87 70 - Faks / Fax: +90 312 207 78 19

Erişim/Webpage: <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/sgd/tr> - e-posta / e-mail: sgd@sgk.gov.tr

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Professor Yener ALTUNBAŞ
Bangor University - UK

Professor Özey MEHMET
University of Carleton - CA

Asst. Prof. Sara HSU
State University of New York- USA

Professor Paul Leonard GALLINA
Bishop's University - CA

Professor Allan MOSCOVITCH
University of Carleton - CA

Asst. Prof. C. Rada Von ARNIM
University of Utah - USA

Professor Jacqueline S.ISMAEL
University of Calgary - CA

Professor Mark THOMPSON
University of British Columbia - CA

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR
İstanbul Üniversitesi
İşletme Fakültesi

Prof. Dr. A. Murat DEMİRCİOĞLU
YTÜ Emekli Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Müjdat ŞAKAR
Marmara Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. İsmail AĞIRBAŞ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Ömer EKMEKÇİ
İstanbul Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Savaş TAŞKENT
İstanbul Teknik Üniversitesi
İşletme Fakültesi

Prof. Dr. Levent AKIN
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. E. Murat ENGİN
Galatasaray Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Ferda YERDELEN TATOĞLU
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Yusuf ALPER
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Hediye ERGİN
Marmara Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Sabri TEKİR
İzmir Demokrasi Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Faruk ANDAÇ
Çağ Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Şükran ERTÜRK
Dokuz Eylül Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet TOP
Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Kadir ARICI
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Afsun Ezel ESATOĞLU
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Türker TOPALHAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Onur Ender AŞLAN
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Ali GÜZEL
Kadir Has Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Aziz Can TUNCA
Bahçeşehir Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Zakir AVŞAR
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Prof. Dr. Alpay HEKİMLER
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. M. Fatih UŞAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Ufuk AYDIN
İstanbul Aydın Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ
Pamukkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Gaye BAYCIK
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Abdurrahman AYHAN
Kıbrıs İlim Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Aşkın KESER
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Emel İSLAMOĞLU
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Serpil AYTAÇ
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Cem KILIÇ
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Şaim OCAK
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet BARCA
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Ali Rıza OKUR
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Ercüment ÖZKARACA
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Süleyman BAŞTERZİ
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Serdar SAYAN
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Gülbiye YENİMAHALLELİ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Nurşen CANIKLIOĞLU
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Ali Nazım SÖZER
Yaşar Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Şinem YILDIRIMALP
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Fevzi DEMİR
Yaşar Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Atılım Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

18. SAYIDA HAKEMLİK YAPAN AKADEMİSYENLERİN LİSTESİ

REFeree LIST FOR THIS ISSUE

Prof. Dr. Levent AKIN
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Burcu KÜMBÜL GÜLER
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Erdem CAM
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Prof. Dr. Mustafa ALP
Dokuz Eylül Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Müge ERSOY KART
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Doç. Dr. Özgür Hakan ÇAVUŞ
Manisa Celal Bayar Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Yusuf ALPER
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. İlkur KILKIŞ
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Atilla GÖKÇE
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Murat ATAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Handan KUMAŞ
Pamukkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Derya HASTA
Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi

Prof. Dr. Ufuk AYDIN
İstanbul Aydın Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet MERT
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Ziraat Fakültesi

Doç. Dr. Aycan HEPSAĞ
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ
Marmara Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Müjdat ŞAKAR
Marmara Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Doç. Dr. Emel İSLAMOĞLU
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Prof. Dr. Bülent BAYAT
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Latif ÖZTÜRK
Kırıkkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Ercüment ÖZKARACA
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Nursen CANİKLİOĞLU
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Ferda YERDELEN TATOĞLU
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Doç. Dr. Nagihan DURUSOY ÖZTEPE
Pamukkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Zeki ERDUT
Dokuz Eylül Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet TOP
Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Gülbiye YENİMAHALLELİ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Kadir Yasin ERYİĞİT
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Oğuz BAŞOL
Kırklareli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Sinem YILDIRIMALP
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Özkan BİLGİLİ
İzmir Demokrasi Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

18. SAYI DEĞERLENDİRME İSTATİSTİKLERİ
EVALUATION STATISTICS FOR THIS ISSUE

Toplam gelen makale başvurusu	Number of received manuscript	49
Yayına kabul edilen makale sayısı	Number of accepted manuscript	12
Hakem süreci devam eden makale sayısı	Under consideration	16
Red edilen makale sayısı	Rejected after evaluation	21
Ön inceleme aşamasında red edilen makale sayısı	Rejected before evaluation	12
Makale kabul oranı	Accepted manuscript rate	%24

Araştırma Makalesi – Research Article

İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişileri Üzerine Bir Çalışma¹ A Study on Occupational Safety Expert Witnesses

Onur DOĞAN*

id 0000-0001-8231-9872

Ahmet Mahmut KILIÇ**

id 0000-0002-2082-749X

Sosyal Güvenlik Dergisi / Journal of Social Security
Cilt: 10 Sayı: 1 Yıl: 2020 / Volume: 10 Issue: 1 Year: 2020
Sayfa Aralığı: 165-184 Pages: 165-184
DOI: 10.32331/sgd.753083

ÖZ

İş güvenliği uzmanlarının temel amacı çalışma alanlarında meydana gelebilecek olası kaza risklerini önlemek ve bu risklere yönelik gerekli tedbirleri almaktır. Tedbirler alınmaya çalışılsa da değişik nedenlerden dolayı çalışma hayatında iş kazaları yaşanmaya devam etmektedir. İş kazası sonrası, kazalar bazı durumlarda kazaya maruz kalan birey ya da yakınları tarafından; bazı durumlarda ise işveren tarafından yargıya taşınmaktadır. Bunun dışında kazaya maruz kalan taraf ya da işverenlerin talebi olmaksızın kazanın ciddiyetine göre adli makamlarca kamu adına da resen soruşturma açılmakta ve konu yargıya taşınmaktadır. Bu kapsamda iş kazalarını önleme aşamasında görev alan iş güvenliği uzmanları, yargıya taşınmış iş kazaları dosyalarında hâkimin özel ve teknik bilgisine başvurduğu uzman bilirkişiler olarak görev yapmaktadır. Bu çerçevede Türkiye’de iş kazaları ile ilgili Bölge Adliye Mahkemeleri’ne bağlı olarak görev yapan iş güvenliği uzmanlığı bilirkişiler arasında yapılan bu araştırma tarama modeli ile yapılan betimleyici bir çalışma olup; araştırma örneklemini oluşturan 65 iş güvenliği uzmanlığı bilirkişisinin yaklaşık olarak yarısının (%47,7) bir yıllık süre zarfında (2018 yılında) 20 ve üzeri sayıda bilirkişilik dosyasında görev aldığı, yine büyük çoğunluğunun (%81,5) düzenledikleri bilirkişi raporu ile mahkemelerin aynı yönde karar verdiği, araştırma kapsamındaki bilirkişilerin uygulamaları sırasında %63,1’inin mahkeme boyutunda (bilirkişilik ücretinin düşük takdir edilmesi), %18,4’ünün taraflar boyutunda (tarafaların bilirkişiye yalan söylemesi/manipüle etmesi), %53,8’inin bilirkişi komisyonu boyutunda (alanında uzman olmayan kişilerin görevlendirilmesi) sorunlar yaşadığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: İş güvenliği, iş kazaları, bilirkişilik, bilirkişilik müessesesi

ABSTRACT

The main purpose of occupational safety experts in our country is to prevent possible accident risks in working areas and to take necessary measures for these risks. Although precautions are tried to be taken, work accident continue to occur in working life for different reasons. Accidents, in some cases, are brought to judgment by the individuals or their relatives who are exposed to the accident; in some cases, it is carried by the employer to the judiciary. In addition, without the request of the parties or employers exposed to the accident, an investigation is opened on behalf of the public officials by the judicial authorities according to the importance of the accident and the matter is brought to the judiciary. In this context, occupational safety experts working in the prevention phase of work accidents serve as an expert witness who apply to the judge's special and technical knowledge in the files of occupational accidents. In the present study, depending on the District Courts of Justice relating to occupational accidents in Turkey acting job security expertise was carried out on the expert. The research is a descriptive study with a screening model and the research sample consists of 65 occupational safety experts witness. As a result of the research, it was determined that approximately half of the participants (47.7%) took part in 20 and more expert witness files over a one year period (in 2018) and the expert witness report prepared by the majority of the participants (81.5%) determined that the courts decided in the same direction. According to another result, it was determined that 63.1% of the experts witness within the scope of the research had problems in the court dimension (low expert witness fee), 18.4% in the parties dimension (parties to lie / manipulate the expert witness), 53.8% in the expert witness commission dimension (assignment of non-experts).

Keywords: Occupational safety, occupational accidents, expert witness, expert witness institution

Önerilen atıf şekli: Doğan, O. ve Kılıç, A. M. (2020). İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişileri Üzerine Bir Çalışma. *Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security)*. 10(1). 165-184.

Geliş Tarihi/Received: 03/05/2019 • Güncelleme Tarihi/Revised: 22/01/2020 • Kabul Tarihi/Accepted: 16/06/2020

* Öğr. Gör., Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane Meslek Yüksekokulu, İş Sağlığı ve Güvenliği Programı, onurdogan@gumushane.edu.tr

** Prof. Dr., Çukurova Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Maden Mühendisliği Bölümü, kilicm@cu.edu.tr

¹ Bu makale 4. Uluslararası İş Güvenliği ve Çalışan Sağlığı Kongresinde (12-13 Nisan 2019) sözel olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

Sanayileşmenin ortaya çıkmasıyla, küresel pazarda yerini almak isteyen ülkeler daha fazla hammadde arayışına girişmişlerdir. Sanayi devrimi ile buharlı makinelerin icat edilmesi ve hızla gelişen makineleşme, hammaddeye olan ihtiyacı da arttırmıştır. Yeni makinaların icat edilmesi ve kurulan fabrikaların sayısındaki artış hem madde temininde hem de sanayi alanında çalışan işçi sayısında artışa neden olmuştur. Bu gelişmeler bir taraftan istihdam oranını artırırken diğer taraftan çalışanların sağlığı ve güvenliği ile ilgili birçok sorunun da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Çalışanların işverenlerden daha insancıl şartlarda çalışma ve çalışma sürelerini iyileştirici bazı haklar talep etmeye başlaması, işçi sınıfı içerisinde kolektif bir bilincin oluşmasını sağlamış bu ise işçi hakları konusunda işveren ve işvereni denetleyici mekanizma olan devletleri düzenlemeler yapmakta zorunlu kılmıştır.

Günümüzde insanoğlu üretimin ve tüketimin olduğu birçok alanda farklı tehlikelere maruz kalabilmektedir. Bu nedenle iş yaşamında çalışma ortamının risklerini minimize edecek düzenlemeler yapılmaktadır. Çoğunlukla kamu idaresi tarafından yapılan bu düzenlemeler, işverenlere, kurumlara ve çalışanlara belirli sorumluluklar yüklemektedir. Buna rağmen iş ortamında yapılan hatalar ve yaşanan ihmallerden dolayı birçok işçi yaralanmakta hatta yaşamını kaybedebilmektedir. İş sağlığı ve güvenliği alanında işverene, çalışanlara ve kurumlara çeşitli sorumluluklar yükleyen hukuki düzenlemeler, olası ihmallere ve hataların yaşanmış olma ihtimaline karşı kimi zaman tarafların şikâyeti kimi zaman ise tarafların şikâyetine gerek duyulmaksızın resen yargı sürecine taşınmaktadır. Yargılama sürecinde ise yaşanan iş kazaları ile ilgili adli makamlar tarafından alanında özel ve teknik bilgiye sahip uzman kişiler bilirkişi olarak görevlendirilmekte ve yaşanan iş kazasının yargılama sürecinde adli makamlara yardım etmesi beklenmektedir.

Bu kapsamda Türkiye’de iş sağlığı ve güvenliği alanında yargı sürecine taşınan ve yargılamaların yapıldığı vakalarda bilirkişi olarak görev alan iş güvenliği uzmanlarını konu alan bu araştırma, Bölge Adliye Mahkemeleri bünyesindeki Bölge Bilirkişilik Kurullarına kayıtlı olan ve kayıtlı olmayan iş güvenliği uzmanlığı bilirkişiler üzerine yapılmıştır. Bilirkişilik müessesesi, iş kazalarının adli makamlarca çözüme kavuşturulabilmesi için özel ve teknik bilgisine başvurulmuş bir müessesedir. İş güvenliği uzmanı bilirkişiler, yargıya taşınan iş kazaları ile ilgili olarak yargılama makamlarınca görevlendirilerek, söz konusu iş kazası hakkında çoğunlukla kusur oranlarını, kazanın meydana gelmesine etki eden tüm süreçleri dikkate alırlar. Olaylar arasında sebep sonuç ilişkisi kurarak iş güvenliği alanında mevcut yönergeler ve talimatlar ışığında uygulamadan doğan eksiklikleri tespit ederler. Bu tespitler ve değerlendirmeler işveren ve işçi açısından yapılan değerlendirmeleri ve kazaya sebebiyet veren olası ihmalleri derinlemesine araştıran ve çalışma alanının da keşfine dayanan bir raporu içermektedir. İş güvenliği uzmanlığı bilirkişileri tarafından hazırlanan bilirkişi raporları, yargılama süreçlerinde hâkim tarafından verilecek karara bizzat gerekçe oluşturabileceği gibi gelecekte yaşanması muhtemel benzeri kazaların önüne geçmek için de kanun koyuculara kaynak oluşturabilmektedir. Bu kapsamda yapılan bu araştırma, iş kazalarında mahkemeler tarafından görevlendirilen iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerin, bilirkişilik görevlerinde yaşadıkları sorunlar üzerine tespitleri konu alan betimleyici bir araştırmadır.

I- İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KAVRAMI

İş sağlığı; çalışanların iş ortamında maruz kaldıkları ve sağlıklarını etkileyen riskler karşısında koruyucu önlem veya kuralları içeren düzenlemelerdir (Bıyıkçı, 2010: 6). İş kazaları ve meslek hastalıklarından kaynaklı yaşanabilecek kayıpları en aza indirmek için bilimsel araştırmalara dayalı güvenlik önlemlerinin belirlenmesi ve uygulanması yönündeki çalışmalar ise “iş güvenliği” olarak tanımlanmaktadır. İş güvenliğinin başlıca üç temel amacı bulunmaktadır. Bunlar; çalışanların güvenliğini, üretim güvenliğini ve işletme güvenliğini sağlamaktır (Selek, 2016: 25). İş güvenliğinin öncelikli temel amacı çalışan güvenliğini sağlamaktır. Çünkü çalışanlar hammaddenin elde edilmesinden nihai ürüne dönüşümüne kadar geçen süreçte; üretim, çalışma ortamı, dış etkenler gibi birçok faktörden etkilenebilmekte ve bazı tehlikelere maruz kalabilmektedir. Üretim güvenliği, hammaddenin nihai ürüne dönüşümünü sağlamaktan kullanıma hazır hale getirilene kadar geçen süreçte çalışan ve çevre için herhangi bir tehlike yaratmayacak şekilde sunulması veya muhafaza edilmesidir. İşletme güvenliği ise kullanılan yöntem ve tekniklerin işletme, çalışan üretim ve çevre için herhangi bir tehlike oluşturmayacak şekilde alınması gereken önlemler olarak tanımlanabilir. Genel itibariyle iş sağlığı ve güvenliğinin amacı iş ortamından kaynaklanabilecek iş kazaları ve meslek hastalıklarından çalışanları korumak ve çalışanlara daha güvenli bir çalışma ortamı sunmaktır.

A- İş Kazaları

2006 tarihli 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13. md.'sinde “İş kazası; *“İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle, bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, bu Kanunun 4.md. 'sinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olaydır.”*

2012 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun 3. md.'sinde ise iş kazası “iş yerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hâle getiren olay” olarak tanımlanmıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'ne göre iş kazası; belirli bir zarara veya yaralanmaya neden olan beklenmeyen ve daha öncesinde planlanmamış olay olarak tanımlanmıştır (ILO,1993). Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'ne göre iş kazası; daha önceden planlanmamış çoğu kez kişisel yaralanmalara, makine ve araç gereçlerin zarara uğraması ve üretimin durmasına neden olan olay olarak tanımlanmıştır (WHO, 1995: 7-8).

Türkiye'de ve dünyada hemen hemen her gün pek çok kaza olmaktadır. Bu kazaların birçoğu yaralanmalıdır. Bazıları ise ölüm ile sonuçlanmaktadır. İş kazalarının başlıca sebepleri; makine, insan ve çevredir. İş kazalarının %81'i insan hatasından kaynaklanırken %17'si çalışma ortamından %2'si ise engellenmesi mümkün olmayan doğal afetlerden kaynaklanmaktadır (Bıyıkçı, 2010: 3). İş kazaları ve meslek hastalıkları çok faktörlü bir sorun olup değişkenlik gösterebilen bir sorundur. Çalışma ortamından veya işin yapısından kaynaklı iş kazaları, alınacak önlemler ve gelişmiş uygulamalar ile tehlikeler veya olası riskler en aza indirebilir. Mühendislik ve idari önlemler, risk analizleri, ikame, bakım onarım, bilgilendirme, eğitim, işin tehlike sınıfı ve mevzuatın gerektirdiği süre göz önünde bulundurularak işçilerin periyodik sağlık kontrollerinin yapılması, kişisel koruyucu donanım

temini vb. düzenlemeler çalışanların meslek hastalıklarına ve iş kazalarına karşı engelleyici veya önleyici unsurlar olarak sıralanabilir.

İş sağlığı ve güvenliği, dünyada yaşanan büyük facialar ve çok sayıda kişinin yaşamını kaybetmesi ile gerek ulusal gerekse uluslararası boyutta önemini gün geçtikçe arttırmaktadır. Günlük hayatta her saniye yüzlerce insan iş kazalarına maruz kalarak yaşamını yitirmekte veya çalışamaz hale gelebilmektedir. Günümüzde çalışma ve çalışma ortamlarından kaynaklı sorunlar, uyuşturucu ve savaşlardan çok daha fazla insanın ölümüne neden olmuştur. Savaşlar sebebiyle her yıl yaklaşık 650 binin üzerinde insan hayatını kaybederken, iş kazaları ve meslek hastalıklarından dolayı her yıl ortalama 2.7 milyonun üzerinde insan yaşamını yitirmektedir. Ayrıca yaklaşık olarak 2 milyon çalışan meslek hastalıklarına yakalanmakta, günlük 1000 çalışanın ise iş kazasına maruz kalarak yaşamını yitirdiği bilinmektedir (Öçal ve Çiçek, 2017: 619).

B- İş Güvenliği Uzmanlığı

Türkiye’de ilk kez 2003 yılında yapılan 4857 sayılı İş Kanunu’nun 82. md.’sinde “Sanayiden sayılan, devamlı olarak en az 50 işçi çalıştıran ve altı aydan fazla sürekli işlerin yapıldığı iş yerlerinde iş güvenliği ile ilgili görevi mühendis veya teknik elemanlarının görevlendirilmesi yükümlülüğü” getirilmiştir. Kanun’da iş güvenliği uzmanı kavramı ile ilgili doğrudan bir tanım yapılmamış olup, ilk kez 20/01/204 tarihli Yönetmelikte değinilmişti (Demircioğlu, 2006: 113). Bu düzenleme sonrasında çağın gerekleri göz önünde bulundurularak tüm çalışma alanlarını ve tüm çalışanları da kapsayan, proaktif bir yaklaşımı benimseyen, tüm çalışanları bu sürece dâhil eden ve işverenlerin yükümlülükleri üzerine şekillenen 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 30/06/2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Kalkış, 2014: 252). Yapılan yeni düzenleme bazı yönetmelikler ile desteklenmiştir.

İş güvenliği uzmanlığı konusunda, İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile aynı tarihte çıkarılan İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmeliğin 7. ve 8. md.’lerinde kimlerin uzman olabilecekleri belirtilmiştir. Buna göre çalışma alanları tehlike boyutuna göre, çok tehlikeli, tehlikeli ve az tehlikeli olmak üzere 3 grupta sınıflandırılmıştır. A sınıfı iş güvenliği uzmanları bütün tehlikeli çalışma ortamlarına, B sınıfı iş güvenliği uzmanları tehlikeli ve az tehlikeli ortamlara, C sınıfı iş güvenliği uzmanları ise az tehlikeli çalışma ortamlarına bakmakla yükümlüdür. Adı geçen yönetmeliğin 8.md.’sine göre; mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakülte mezunları, Bakanlık ve ilgili birimlerinde çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile teknik elemanlar (teknik öğretmen, fizikçi, kimyager ve biyolog unvanına sahip olanlar ile iş sağlığı ve güvenliği programı mezunları) iş güvenliği uzmanı olma hakkına sahiptir.

İş güvenliği uzmanları, iş yerlerinin iş güvenliği açısından İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve ilgili yönetmeliklere göre uygun olup olmadığını denetler. İş yerlerinin uygun olmadığı durumlarda işverene yazılı ve sözlü bildirimde bulunarak gerekli önlemlerin alınmasını talep ederler. İşverenlere danışmanlık ve rehberlik yapmak, işletme ile ilgili mevcut risklerin değerlendirmesini yapmak, çalışma alanlarının gözetimini yapmak, çalışanları ve işverenleri tehlikelere karşı bilgilendirmek iş güvenliği uzmanlarının başlıca görevlerindedir. Ayrıca çalışanlara iş sağlığı ve güvenliği temel eğitimi vermek, işletme acil durum planını hazırlamak, yangından korunma dokümanı hazırlamak, kazaların kök analiz sebeplerini hazırlamak (kaza sonrası), patlamadan korunma dokümanı hazırlamak ve ilgi alanı ile ilgili diğer birimler ile iş birliği yapmak gibi görevleri de bulunmaktadır (Selek, 2016: 41). İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği’nin 5.md.’sine göre işveren iş yerinde iş ile ilgili her konuda çalışanların sağlık ve güvenliğini korumakla yükümlüdür. İşverenin, iş sağlığı ve

güvenliği kapsamında işyeri dışında iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili hizmet alması işverenin sorumluluğunu ortadan kaldırmamaktadır.

İş kazası ve sonrasında adli yargılama süreçlerinde kazanın ortaya çıkış nedeni işverenin yapmakla yükümlü olduğu hususlarda ve diğer etkileyici unsurlarda dikkate alınmaktadır. Nitekim bu husus ile ilgili Yargıtay içtihatlarında istikrarlı bir şekilde işverenin sorumluluğu tehlike sorumluluğuna dayandırılmış, işletmeye özgü ortaya çıkan kayıplardan işverenin kusuru bulunmasa dahi tehlike esası göz önünde bulundurularak kusursuz sorumlu olacağı belirtilmiştir (Demircioğlu ve Kalyon, 2013: 49). Bu nedenle iş güvenliği uzmanları, işveren veya tepe yönetimin ihtiyaç ve sorunlarının tespitini iyi anlamalı ve onlarla etkili iletişim kurabilmelidir. Böylelikle iş güvenliği ile ilgili yapılması planlanan uygulamaların ve fikirlerinin işveren tarafından kabul görmesi daha kolay olacaktır (Ryan, 1989: 18-19). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından, 2017 yılında iş güvenliği uzmanlarının görev ve sorumluluklarının yürütülmesi ile ilgili yapılan araştırmada, iş güvenliği uzmanlarının karşılaştıkları sıkıntılara değinilmiştir. Yapılan araştırmada, iş güvenliği uzmanlarının işverenlere çok fazla bağımlı olduğu ve bu durumun iş güvenliği uzmanlarının tespitlerinin kapasitesini sınırlandırdığı belirlenmiştir. Ayrıca, bazı iş güvenliği uzmanlarının çalışma ortamlarının kötü olması, düşük maaşlara çalıştırılmaları, çalıştıkları iş yerleri için olumsuz rapor yazmaları durumunda sektörde bir daha çalışamayacaklarına dair işverenler tarafından baskı yapıldığı tespit edilmiştir (ILO, 2017: 47).

C- Bilirkişilik Mevzuatı ve İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişiliği

Bilirkişi kavramı mevzuatta, çözümünü uzmanlık, özel veya teknik bilgi gerektiren durumlarda, oy ve görüşünü sözlü ya da yazılı olarak sunan gerçek veya özel hukuk kişisi olarak tanımlanmıştır (Bilirkişilik Kanunu md.2, Bilirkişilik Yönetmeliği md.4). Bilirkişilik kavramı mevzuat dışında bazı kaynaklarda ise şu şekilde tanımlanmıştır; belirli konulardan iyi anlayan, yaşanan anlaşmazlıkları çözümlmek için uzmanlığına başvuru alan kişi (Türkçe Sözlük, C. 1, Türk Dil Kurumu, Ankara 1988), doktrinde ise ispata dayalı bir çözümde uzmanlık gerektiren bir konu ile ilgili uzmanlık bilgisine mahkemeye, hâkim ve savcıya yardımcı olan, kural olarak mahkeme tarafından atanan ve görülmekte olan davanın seyrinde etkili olan kişiler (Mecek, 2011: 4-5), bir diğer tanıma göre ise, hakim tarafından anlaşılabilen ve açıklık getirilmesi gereken uzmanlık ve teknik bilgi gerektiren veya özel bir bilgi konusunda uzmanlığına başvuru alan üçüncü kişilerdir (Yücel, 2008: 48). Bilirkişi, yargılama süreçlerinde teknik nedenlerden dolayı hâkimin sonuca ulaşamadığı durumlarda, hazırlayacağı bilirkişi raporu ile hukuki sürecin işleyişine katkı sağlamaktadır. Adli yargılama süreçlerinde bilirkişi atamasını, mahkeme veya hâkim yapmaktadır. Soruşturma sürecinde ise bu yetkiyi Cumhuriyet Savcısı da kullanabilmektedir.

Hâkimin özel veya teknik bilgi gerektirdiği durumlarda, bilirkişinin bilgisine ve görüşüne başvurusu kaçınılmazdır. Bu durum adli hakikatin ortaya çıkması açısından ciddi önem arz etmektedir. Ancak adli yargılama süreçlerinde bilirkişiye başvurusu ve bilirkişi raporlarının hazırlanmasının yanı sıra bilirkişilerce hazırlanan bilirkişi raporlarının hâkimi bağlaması gerektiği hususunda Yargıtay'ın tutumu bu kurumdan beklenen amaca gölge düşürebilmektedir. Bu durum, bilirkişi kurumuna yönelik eleştirilere maruz kalmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle bilirkişi kurumu tekrar ele alınarak köklü değişiklikleri yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur (Ulukapı, 2001: 206-207). Hukuk sistemi içerisinde yargılama süreçlerine etki eden ve yargı mercilerinin vereceği kararlara özel ve teknik bilgi anlamında bir açıklama getiren bilirkişilik müessesesi, yapılan yeni düzenlemelerle bir takım gelişmelerin yaşandığı bir uygulama alanı haline dönüşmüştür.

Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanarak TBMM'ye sunulan Kanun Tasarı'sında ayrı bir bilirkişilik kanununun hazırlanması "Genel Gerekçe" kısmında "Günümüz hukuki ihtilaflarının giderek çeşitlenen karmaşık ve çözüm için teknik bilgi gerektiren yapısı, bilirkişilik kurumunun yargı faaliyetleri içindeki rolü ve önemini daha arttırmaktadır." şeklinde ifade ile geçmişte yaşanmış bazı sorunların tekrar yaşanmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır (Atalı, 2016: 3272). Bu kapsamda 24/11/2016 tarihinde 6754 sayılı Bilirkişilik Kanun'u çıkarılmış ve birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan değişikliklerden birkaçı şu şekilde sıralanabilir; yeni Bilirkişilik Kanun'u ile bilirkişilik temel eğitimini tamamlamış olmak, bilirkişilik yapacağı uzmanlık alanında fiilen en az beş yıl (2016 yılı öncesinde mevzuatta mevcut olan süre üç yıl olarak belirlenmiştir) çalışmış olmak, 2016 yılı öncesinde bilirkişi olabilmek için başvuru tarihi itibari ile yirmi beş yaştan küçük olmama şartı yapılan yeni düzenleme ile kaldırılmıştır. Yeni bilirkişi düzenlemesine göre mahkemece yapılan görevlendirmelerin, Bilirkişilik Bölge Kurulları'na kayıtlı ve sicil numarası bulunan bilirkişiler arasından yapılması gerekmektedir. Fakat talep edilen uzmanlık bilgisine sahip bilirkişilerin, Bilirkişilik Bölge Kurulları'nda bulunmaması durumunda en yakın Bilirkişi Bölge Kurul listesine başvuru yapılacağı belirtilmiştir. Başvurulan Bilirkişilik Bölge Kurulu'nda da uzman ve teknik bilgiye sahip kişinin olmaması durumunda, mahkeme o alanda uzman ve teknik bilgiye sahip birini bilirkişi olarak atayabilmektedir. Aynı zamanda mahkeme bu durumda görevlendirdiği bilirkişiyi Bilirkişilik Bölge Kurulu'na bildirmesi gerekmektedir (Bilirkişilik Daire Başkanlığı, 2018).

6754 sayılı Bilirkişilik Kanunu'nun 10. md.'sine göre; bilirkişilik eğitimini tamamlamış olanlar, başka bir bölge kurulunun listesinde olmayanlar, bilirkişilik yapacağı alanda en az beş yıl fiilen çalışmış olanlar, meslek mensubu olarak görev yapabilmek için gerekli mevzuatta belirtilen şartları taşıyor olmak ve mesleğini yapabilmek için gerekli yeterlilik belgesine sahip olanlar, bilirkişilik temek ve alt uzmanlık alanlarına göre belirlenen yeterlilik koşullarını sağlamış olanlar bilirkişilik başvurusunda bulunabilmektedir. 26/09/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 53. md.'sinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıldan fazla süreyle hapis cezasına veya affa uğramış olsa dahi Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, kaçakçılık, yalan tanıklık ve yalan yere yemin gibi suçlardan mahkum olanlar, daha önce kendi isteği dışında bilirkişilikten çıkarılmış olanlar, disiplin yönünden meslekten veya memuriyetten çıkarılmış olanlar veya mesleki faaliyetlerden geçici veya sürekli yasaklanmış olanlar ile daha önce başvuru yapmış olan ancak mesleki olarak yeterli nitelikte bulunmadığı gerekçesiyle reddedilenler bir yılı geçmedikçe yeniden bilirkişiliğe başvuru yapamazlar. Ayrıca hukuk öğrenimi görmüş kişiler, hukuk alanı dışında ayrı bir uzmanlığa sahip olduğunu ve birinci fıkradaki koşulları taşıdığını belgelendirmedikleri durumda, bilirkişilik siciline ve listesine kaydedilmezler.

Bilirkişilik Daire Başkanlığının 29/11/2017 tarihli Bilirkişiliğe Kabule ve Bilirkişilik Başvuru Usul ve Esaslarına İlişkin Duyurusu ile bilirkişilik bölge kurulları tarafından Bilirkişilik Kanununun 8.md.'sinin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde yer alan bilirkişilik sicili ve bölge bilirkişilik listelerinin oluşturulmasına esas olmak üzere Bilirkişilik Daire Başkanlığı tarafından belirlenen temel ve alt uzmanlık alanında belirtilen hususlar doğrultusunda bilirkişi olarak başvuru yapılabilirdi. Bu kapsamda Bilirkişilik Daire Başkanlığı tarafından temel ve alt uzmanlık alanlarına ilişkin hususlar tanımlanmıştır.

Ancak iş kaza yargılamalarında iş güvenliği uzmanlığı bilirkişileri ile ilgili bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanları ile aranan nitelikler hususuna değinilmemiştir. Bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanları halk sağlığında yer alırken, uygulama alanı olarak ise iş sağlığı şeklinde

açıklanmıştır. Bilirkişilik Daire Başkanlığının 2018 yılı 2. dönem bilirkişilik başvurularına ilişkin duyurusunda ise, 29/11/2017 tarihli bilirkişiliğe kabule ve bilirkişiliğe başvuru ve esaslarına ilişkin temel ve alt uzmanlık alanlarında birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Ek-2'deki bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanlarına göre aranan nitelikler kısmında yer alan uzmanlık alanına, iş sağlığı ve güvenliği başlığı eklenmiştir. Temel uzmanlık ve alt uzmanlık alanlarına ilişkin listede 831 sıra numarasında 63 ana kod ile “iş sağlığı ve güvenliği” uzmanlık alanı eklenmiştir. Yapılan düzenlemeler, arasında belki de en önemlisi, özel ve teknik bilgi sahibi kişilere dair nitelik kodlarının belirlenmesidir. Bu kapsamda iş kazalarında görevlendirilecek iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinde aranan niteliklerde aşağıdaki hususlara değinilmiştir. Bilirkişilik Kanunu'nun 10.md.'si ve Bilirkişilik Yönetmeliği'nde yer alan 38.md.'sindeki koşulları taşıyan, İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü'nce verilen A, B veya C sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip olan, Aile ve Çalışma Sosyal Hizmetler Bakanlığı veya bağlı kuruluşlarda iş sağlığı ve güvenliği alanında uzman veya müfettiş kadrolarında çalışan veya çalışmış olan kişiler bilirkişilik başvurularında bulunabilirler. Ayrıca Bilirkişilik Kanunu'nun 11.md.'sinin üçüncü fıkrasında “Bölge kurulları karar verirken sicile kayıt bakımından öncelikle başvuranın 10. md.'sindeki şartları taşıyıp taşımadığını değerlendirir ve şartları taşıyanlar arasından başvuranın mesleki tecrübesini, katıldığı meslek içi eğitimleri veya uzmanlık gösteren belgeleri dikkate alarak en liyakatli olanları seçer.” hükmü yer almaktadır. Başvuranlar arasından liyakatli olanların belirlenmesinde, uzmanlık alanı kapsamında doktora veya yüksek lisans yapmış olanlar ile uzmanlık alanlarında mesleki gelişim, meslek içi eğitim, akademik ve mesleki çalışmalar ve mesleki başarıları bulunanlar dikkate alınarak değerlendirme yapılır.

D- Araştırmanın Amacı ve Önemi

Türkiye'de yaşanan ve bir türlü önlenemeyen iş kazaları ve bu kazaların soruşturulma süreçlerinde yaşanan sorunlar ülke gündemini gereğinden fazla meşgul etmektedir. Mahkemeler bu davaların çözüme kavuşturulması ve kusur oranlarının belirlenmesi aşamasında yetersiz kaldıkları durumlarda, alanında uzman, çözümleyici ve teknik bilgiye sahip bilirkişileri görevlendirebilmektedir. Bilirkişiler alanında teknik yeterliliğe sahip ve mevzuatın zorunlu tuttuğu yetkinliğe sahip kişilerden olmak zorundadır. Gün geçtikçe önem kazanan bilirkişilik müessesesi 2016, 2017 ve 2018 yıllarında yapılan düzenlemeler ile kurumsal bir yapıya dönüştürülmeye çalışılmıştır.

Kurumsal yapının kazandırılmasında, kuşkusuz yargılama süreçlerinde önemli role sahip olan nitelikli kişilerin bilirkişi olarak sisteme dâhil edilmesi gerekmektedir (Kök, 2017: 447). İş güvenliği uzmanı olan bilirkişiler, Kanun ve yönetmelikler çerçevesinde, teknik bilgileri dahilinde belirledikleri tespitlerini adli makamlara rapor halinde yazılı veya gerekli görüldüğü takdirde sözel olarak sunarlar. İş kazalarındaki kusur tespitini ortaya koyan bu raporlar yargılama sürecine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda bilimsel çalışmalara ışık tutmakta ve muhtemel benzer iş kazalarının önlenmesinde yol gösterici olabilmektedir.

Bu bağlamda görevlendirilen iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin alanlarındaki yetkinlikleri, kaza kusur oranlarının araştırılması ve bu aşamada maruz kaldıkları baskı, şiddet ve yönlendirmeler, mesleki branş dağılımının önemi, yeni bilirkişilik düzenlemesinin iş güvenliği uzmanlığı bilirkişiliğine etkisi, bilirkişilerin mahkeme boyutu ve görevlendirilme aşamasında yaşanan benzeri sorunlar tespit edilerek bu sorunlara çözüm önerileri bulunmaya çalışılmıştır.

E- Araştırma Yöntemi

Adalet Bakanlığının 2018 yılı verilerine göre adli sisteme kayıtlı 2082 iş güvenliği uzmanlığı bilirkişisi bulunmaktadır (Bilirkişilik Daire Başkanlığı, 2018). Fakat bilirkişilik siciline kaydı bulunmayan ancak iş güvenliği uzmanlığı bilirkişiliği yapmakta olan bilirkişilerin sayısı bilinmemektedir. Bu çalışma iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin adli bilirkişi siciline kayıtlı bilirkişiler ve bilirkişi siciline kayıtlı olmayan ancak iş kazalarında bilirkişi olarak görev yapan iş güvenliği uzmanlarını kapsamaktadır.

Araştırmada kullanılan sorular; Bilgin ve Kılıç tarafından 2018 yılında Sosyal Hizmet Uzmanlarının Bilirkişilik Uygulamaları Hakkında yapılmış olan araştırmanın (Bilgin ve Kılıç, 2018) araştırma sorularının İş güvenliği uzmanlarının bilirkişilik uygulamalarına uyarlanarak gerçekleştirilmiştir. Uyarlanan araştırma sorularına; iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin meslek dağılımları, iş kazalarında oluşturulan bilirkişi komisyonunda karşılaşılan sorunlar, iş kazalarının ortaya çıkmasında etki eden faktörler, iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin sahip olduğu belgeler konularında sorular eklenmiştir.

Bu kapsamda uyarlanan araştırma soruları 29 sorudan oluşmakta olup tarama modeli tanımlayıcı bir çalışmadır. Araştırma soruları iş kazalarında iş güvenliği uzmanlığı bilirkişisi olarak görev alan (bilirkişilik siciline kayıtlı olup olmadığı gözletilmeksizin) 65 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırma soruları demografik bilgileri de kapsayan çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulardan oluşmaktadır.

Araştırmaya katılan 65 katılımcının 59'unun bilirkişi siciline kayıtlı olduğu, 6'sının bilirkişi siciline kayıtlı olmadığı belirlenmiştir. Değerlendirmeler 65 kişi üzerinden yapılmıştır. Araştırma örneklemini, Türkiye evreninde iş güvenliği alanında adli bilirkişilik yapan kişilerden oluşmaktadır. Hazırlanan anket formu ön test amacıyla 5 katılımcı üzerinde test edilmiş ve sonrasında 05/01/2019 ile 15/01/2019 tarihleri aralığında iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerine internet üzerinden çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Araştırma sonucunda 105 bilirkişi ankete katılım sağlamış ancak 40 ankete eksik ve hatalı cevaplar verilmesinden dolayı 65 katılımcıya ait anketler araştırmaya dahil edilmemiştir. Yapılan bu bilimsel araştırma verileri SPSS 21 programı ile analiz edilerek, betimleyici istatistiklere ulaşılmıştır.

F- Analiz ve Bulgular

Tablo 1. İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Cinsiyet, Yaş ve Medeni Durumlarına Ait Bilgiler

Değişken		
Cinsiyet	Sayı(n)	Yüzde (%)
Kadın	17	26,16
Erkek	48	73,84
Toplam	65	100
Yaş dağılımı		
30-39 yaş arası	26	40
40-49 yaş arası	21	32,31
50-59 yaş arası	12	18,46
60 ve üzeri	6	9,23
Toplam	65	100
Medeni durum		
Evli	55	84,61
Bekar	10	15,39
Toplam	65	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin %73,84'ü erkek, %26,16'sı kadınlardan oluşmaktadır. Yaş dağılımları incelendiğinde katılımcıların %40'ının 30-39 yaş aralığında, %32,31'inin 40-49 yaş aralığında, %18,46'sının 50-59 yaş aralığında, %9,23'ünün ise 60 yaş ve üzeri aralığında olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların %84,61'inin evli, %15,39'unun bekâr olduğu tespit edilen diğer bir sonuçtur.

Tablo 2. İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Öğrenim Düzeyleri, Meslekleri ve Meslekte Geçirdikleri Sürelere Ait Bilgiler

Değişken		
Öğrenim düzeyi	Sayı(n)	Yüzde (%)
Lisans	31	47,69
Yüksek Lisans	27	41,54
Doktora	7	10,77
Toplam	65	100
Meslekte geçirilen çalışma süresi		
1-4 yıl	7	10,77
5-9 yıl	11	16,91
10-14 yıl	11	16,91
15-19 yıl	8	12,31
20 yıl ve üzeri	28	43,10
Toplam	65	100
Meslek dağılımı		
Maden Mühendisliği	13	20
Kimya Mühendisliği	6	9,23
Makine Mühendisliği	7	10,70
İnşaat Mühendisliği	5	7,7
Ziraat Mühendisliği	4	6,15
Çevre Mühendisliği	6	9,22
Diğer meslek dalları	24	37
Toplam	65	100

Araştırmaya katılanların %47,69'u lisans mezunu, %41,54'ü yüksek lisans mezunu, %10,77'sinin ise doktora mezunu olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların mezun oldukları meslekte geçirdikleri çalışma süreleri açısından bakıldığında ise, %43,10'unun 20 yıl ve üzeri çalıştığı, %16,91'inin 5-9 yıl çalıştığı, %16,91'inin 10-14 yıl çalıştığı, %12,31'nin 15-19 yıl çalıştığı, %10,77 'sinin ise 1-4 yıl çalıştığı tespit edilmiştir. Katılımcıların % 37'si farklı meslek gruplarından oluşmakta olup %20'si maden mühendisi, %10,70'i makine mühendisi, %9,23'ü kimya mühendisi, %9,22'si çevre mühendisi, %7,7'si inşaat mühendisi, %6,15'i ise ziraat mühendisi meslek grubundadır.

Tablo 3. İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Görev Yaptıkları Kurumlara Ait Bilgiler

Değişken		
Görev yapılan kurum	Sayı(n)	Yüzde(%)
Kamu	17	26,16
Özel	34	52,30
Üniversite	14	21,54
Toplam	65	100

Tablo 3'e göre iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin %52,30'unun özel sektörde çalıştığı, %26,16'sının kamuda çalıştığı, %21,54'nün ise üniversitelerde istihdam edildikleri belirlenmiştir. Dolayısı ile araştırmaya katılan iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin yarısından fazlası özel sektörde istihdam edilmektedir.

Tablo 4. İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Bilirkişilik Siciline Kayıtlı Olma Durumu ve Bilirkişilik Yapma Sürelerine Ait Bilgiler

Değişken	Sayı(n)	Yüzde (%)
Bilirkişilik siciline kayıt durumu		
Evet kayıtlıyım	59	90,77
Hayır, kayıtlı değilim	6	9,23
Toplam	65	100
Bilirkişilik yapma süresi		
1-3 yıl	36	55,38
4-6 yıl	13	20
7-9 yıl	3	4,62
10 yıl ve üzeri	13	20
Toplam	65	100

Araştırmada katılımcılara iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin bilirkişilik siciline kayıtlı olma durumu ve bilirkişilik alanında çalışma süreleri sorulmuştur. Elde edilen verilere göre katılımcıların % 90,77'sinin bilirkişilik siciline kayıtlı olduğu, % 9,23'nün ise bilirkişilik siciline kayıtlı olmadıkları halde bilirkişilik yaptıkları tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların %55,38'inin 1-3 yıl, % 20'nin 4-6 yıl, % 20'sinin 10 yıl ve üzeri, %4,62'sinin ise 7-9 yıl bilirkişilik yaptıkları tespit edilmiştir.

Tablo 5. İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin 2018 Yılı Bilirkişilik Yaptıkları Dosya Sayılarına Ait Bilgiler

Değişken	Sayı(n)	Yüzde (%)
Dosya sayısı		
1-4 dosya	24	36,92
5-9 dosya	8	12,31
10-14 dosya	2	3,07
20 dosya ve üzeri	31	47,70
Toplam	65	100

Tablo 5 iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin 2018 yılında bilirkişilik yaptıkları dosya sayılarını göstermektedir. Katılımcıların % 47,70'inin 20 ve üzeri dosya, %36,92'sinin 1-4 dosya, %12,31'inin 5-9 dosya, %3,07'sinin 10-14 dosyada bilirkişilik yaptıkları belirlenmiştir.

Tablo 6. İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Görevlendirilme Şekillerine Ait Bilgiler

Değişken	Sayı(n)	Yüzde (%)
Görevlendirilme şekli		
Bilirkişi Portalı UYAP üzerinden	4	6,15
Görev yaptığım kuruma üst yazı yazılarak	1	1,54
Mahkeme kalemi tarafından telefon ile aranarak	60	92,31
Toplam	65	100

Araştırmaya katılan iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin, bilirkişilik dosyalarında görevlendirme şekilleri ile ilgili olarak katılımcıların %92,31'inin mahkeme kalemi tarafından telefon ile aranarak bilgi verilmek suretiyle, %6,15'inin Bilirkişi Portalı UYAP üzerinden, %1,54'ünün mahkeme tarafından görev yaptığı kuruma görevlendirme yazılarak görevlendirildikleri belirlenmiştir. Yapılan yeni bilirkişilik düzenlemesi ile bilirkişilerin görevlendirilmesi, raporların hazırlanması, görevin kabul edilmesi veya reddedilmesi, ek süre talep etmesi gibi hususlar artık UYAP bilirkişilik portal aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Tablo 7. Bilirkişi Raporlarının Mahkemeye Sunulma Yöntemine Ait Bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde(%)
Sunulma Yöntemi		
Mahkeme kalemine elden teslim	59	90,76
Mahkeme kaleminin posta ile gönderim	2	3,08
Bilirkişi Portalı UYAP üzerinden gönderim	4	6,16
Toplam	65	100

Araştırmada iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin 2018 yılında düzenlemiş oldukları bilirkişi raporlarını %90,76'sının mahkeme kalemine elden teslim ettiği, %6,16'sının mahkeme Bilirkişi Portalı UYAP üzerinden gönderdiği, %3,08'inin ise mahkeme kalemine e-posta yoluyla ilettiği tespit edilmiştir.

Tablo 8. Bilirkişi Raporlarının Mahkemeye Sunulma Süresine Ait Bilgiler

Değişken	Sayı(n)	Yüzde(%)
Süre		
1-2 hafta	24	36,92
3-5 hafta	32	49,23
6-8 hafta	6	9,23
9 hafta ve üzeri	3	4,62
Toplam	65	100

Araştırmada iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin hazırladıkları raporları %49,23'ünün 3-5 hafta, %36,92'sinin 1-2 hafta, %9,23'ünün 6-8 hafta, %4,62'sinin ise 9 hafta ve üzeri sürede mahkemeye sundukları belirlenmiştir. Bilirkişi raporlarının mahkemeye sunulmasında azami süre üç aydır. Ancak Bilirkişilik Kanunu'na göre bilirkişinin talep etmesi durumunda bu süre üç ayı geçmeyecek şekilde uzatılabilmektedir.

Tablo 9. Bilirkişi Raporlarına Yönelik Mahkemelerin En Az Bir Kez Aksi Yönde Karar Verme Durumuna Ait Bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde(%)
En az bir kez aksi yönde karar verme durumu		
Evet, verildi	12	18,46
Hayır, verilmedi	53	81,54
Toplam	65	100

Araştırmada iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerce hazırlanan rapordaki mesleki değerlendirme ve tespitlerin, görevlendirme yapan mahkemelerce aksi yönde karar ile ilgili soruya, katılımcıların %81,54'ü bir kez dahi aksi yönde karar verilmediğini, %18,46'sı ise en az bir kez aksi yönünde karar verildiğini belirtmiştir.

Tablo 10. Bilirkişi Raporları için Mahkemelerin Takdir Ettiği Ortalama Bilirkişi Ücretlerine Dair Bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde(%)
Ortalama bilirkişilik ücreti		
100-199 TL	10	15,38
200-299 TL	38	58,46
300-399 TL	12	18,46
400 TL ve üzeri	5	7,7
Toplam	65	100

Katılımcılara, 2018 yılında hazırladıkları raporları için mahkemelerin ortalama ne kadar ücret takdir ettikleri ile ilgili soruya katılımcıların %58,46'sı 200-299 TL ücret aldıkları, %18,46'sı 300-399 TL ücret aldıkları, %15'i 100-199 TL ücret aldıkları, %7,7'si ise 400 TL ücret aldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 11. *İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Asgari Ücret Tarifesi Hakkında Bilgi Düzeylerine Ait Bilgiler*

Değişken	Sayı(n)	Yüzde(%)
Evet, bilgim var	48	73,85
Hayır, bilgim yok	17	26,15
Toplam	65	100

Adalet Bakanlığı tarafından 2018 yılında yayımlanan Bilirkişilik Asgari Ücret Tarifesi Tebliği hakkında düzenlemeden katılımcıların %73,85'i bilgisinin olduğu, %26, 15'i ise bilgisinin olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 12. *İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Düzenledikleri Bilirkişi Raporları İçin Mahkemenin Takdir Ettiği Ücretin Yeterliliğine Ait Bilgiler*

Değişken	Sayı(n)	Yüzde(%)
Bilirkişilik ücretini yeterli bulma		
Evet, yeterli buluyorum	13	20
Hayır, yeterli bulmuyorum	52	80
Toplam	65	100

Araştırmaya katılan iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin, 2018 yılında bilirkişi raporları için takdir edilen ücreti yeterli bulup bulmadıklarıyla ilgili soruya katılımcıların %80'inin aldıkları ücreti yeterli bulmadığı, %20'sinin ise aldıkları ücreti yeterli bulduğu belirlenmiştir.

Tablo 13. *İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Bilirkişilik Uygulamalarında "Mahkeme Boyutunda" Karşılaşılan Sorunlara Ait Bilgiler*

Değişken	Sayı (n: 65)	Yüzde(%)
Karşılaşılan sorun		
Görevlendirmenin tarafıma geç ulaşması	8	12,31
Rapor hazırlamam için tarafıma tanınan sürenin az olması	15	23,1
Düşük bilirkişi ücreti takdir edilmesi	41	63,1
Davalı taraflar için hedef haline getirilmem	4	6,15
Düzenlediğim raporların yetersiz görülmesi	4	6,15
Uzman olmayan kişilerin bilirkişi komisyonuna dâhil edilmesi	31	47,70
Bilirkişi olarak görevimin tam olarak belirtilmemesi	8	12,31
Hayır, herhangi bir sorunla karşılaşmadım	14	21,54

Araştırmada iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin, bilirkişi olarak görev yaptıkları dosyalarda "mahkeme boyutunda" karşılaşılan sorunlarla ilgili çoktan seçmeli soruya katılımcıların % 63,1'inin görevlendirilen dosya için düşük bilirkişi ücreti takdir edildiği, %47,70'inin alan ile ilgili uzman olmayan kişilerin bilirkişi heyetlerine dâhil edildiği, %23,1'inin görevlendirme sonucu rapor hazırlanması için tanınan sürenin az olduğu, %21,54'ünün herhangi bir sorun ile karşılaşmadığı, %12,31'inin görevlendirmenin taraflarına geç ulaştırıldığı, %12,31'inin görevlendirildiği dosyalarda bilirkişi olarak görevlerinin tam olarak belirtilmediği, % 6,15'inin görevlendirildiği dosyada davalı taraflar için hedef haline getirildiği, %6,15'inin görevlendirildiği dosyada düzenlenen raporların yetersiz görüldüğü şeklinde sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 14. İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Bilirkişilik Uygulamalarında “Taraflar Boyutunda” Karşılaşılan Sorunlara Ait Bilgiler

Değişken	Sayı (n: 65)	Yüzde (%)
Karşılaşılan sorun		
Baskı görme/yönlendirilme	7	10,77
Konuyla ilgili yeterli bilgi verilmemesi/bilgi vermekten kaçınılması	11	16,92
Adresi bulma ve iletişim kurmada sorun yaşanması	2	3,07
Tarafların konu ile ilgili yalan söylemesi/manipüle etmesi	12	18,46
Taraf avukatının baskı kurmaya ve yönlendirmeye çalışması	1	1,54
Hayır, herhangi bir sorunla karşılaşmadım	41	63,10

İş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin, bilirkişi olarak görev yaptıkları dosyalarda “tarafklar boyutunda” karşılaşılan sorunlarla ilgili çoktan seçmeli soruya katılımcıların %63,10’unun herhangi bir sorunla karşılaşmadığı, %18,46’sının tarafların konu ile ilgili yalan söylediği/manipüle ettiği, %16,92’sinin tarafların konu ile ilgili yeterli bilgi vermediği/bilgi vermektan kaçındığı, %10,77’sinin taraflardan baskı gördüğü/yönlendirildiği, %3,07’sinin adres bulma ve iletişim kurmada sorun yaşandığı, %1,54’ünün davalı avukatın bilirkişiler üzerinde baskı kurmaya ve yönlendirmeye yönelik girişimlerinin olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Tablo 15. İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Bilirkişilik Uygulamalarında “Bilirkişilik Komisyonu Boyutunda” Karşılaşılan Sorunlara Ait Bilgiler

Değişken	Sayı (n: 65)	Yüzde (%)
Karşılaşılan sorun		
Bilirkişilik komisyonunda bilirkişilik görevine esas oluşturan dosya konusunda alanında uzmanlık bilgisine sahip olmayan kişilerin görevlendirilmesi	35	53,85
Bilirkişilik komisyonunda görev alan bilirkişiler arasında iletişim ve koordinasyonda güçlük yaşanması	24	36,95
Bilirkişilik komisyonunda görev alan bilirkişiler tarafından düzenlenen bilirkişi raporunda görüş birliğine varılamaması	14	21,53
Bilirkişilik komisyonunda görev alan bilirkişiler arasında ortak çalışma gün ve saatinin belirlenememesi	16	24,62
Bilirkişilik komisyonunda görev alan bilirkişiler arasında görev dağılımında sorunlar yaşanması	16	24,62
Herhangi bir sorun ile karşılaşmadım	4	6,15

İş güvenliği uzmanlığı bilirkişiler farklı mesleklerden oluşabilmekte ve iş kazasının niteliğine göre mahkemeler tarafından farklı mesleki yeterliliklere sahip (maden mühendisi, makine mühendisi, inşaat mühendisi vb. gibi) iş güvenliği uzmanlarından bilirkişi komisyonu oluşturularak iş kazası hakkında farklı meslek uzmanlarının görüş ve değerlendirmeleri talep edilebilmektedir. Bu komisyonlar, düzenlenen bilirkişi raporlarının mahkeme nezdinde

multidisipliner bir çalışma ile iş kazasının daha kapsamlı bir şekilde incelenmesini sağlamaktadır. Bu sebeple birçok iş kazasında farklı mesleki yeterliliğe sahip uzmanlardan bilirkişi komisyonu oluşturularak iş kazası hakkında bilirkişi raporu hazırlanması beklenmektedir. Araştırma kapsamında iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin, bilirkişi olarak görev yaptıkları dosyalarda “bilirkişilik komisyonu boyutunda” karşılaşılan sorunlarla ilgili çoktan seçmeli soruya katılımcıların %53,85’inin bilirkişilik görevine esas oluşturan dosya konusunda alanında uzmanlık bilgisine sahip olmayan kişilerin görevlendirildiği, %36,95’inin bilirkişilik komisyonunda görev alan bilirkişiler arasında iletişim ve koordinasyonda güçlük yaşandığı, %24,62’sinin bilirkişilik komisyonunda görev alan bilirkişiler arasında ortak çalışma gün ve saatinin belirlenemediği, %24,62’sinin bilirkişilik komisyonunda görev alan bilirkişiler arasında görev dağılımında sorunlar yaşandığı, %21,53’ünün bilirkişilik komisyonunda görev alan bilirkişiler tarafından düzenlenen bilirkişi raporunda görüş birliğine varılamadığı, %6,15’inin ise herhangi bir sorun ile karşılaşmadığı belirlenmiştir.

Tablo 16. *Yeni Bilirkişilik Düzenlemesinin İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Bilirkişilik Uygulamalarına Etkisine Ait Bilgiler*

Değişken	Sayı (n)	Yüzde(%)
Yeni bilirkişilik düzenleme nasıl değerlendiriliyor		
Evet, etkisi oldu	13	20
Kısmen etkisi oldu	29	44,61
Hayır, etkisi olmadı	23	35,39
Toplam	65	100

Araştırmada 2016 yılında kabul edilen Bilirkişilik Kanunu ve 2018 yılı ocak ayı itibarı ile güncellenen (temel ve alt uzmanlık alanları) yeni bilirkişilik düzenlemesinin iş kazalarında görev alan iş güvenliği uzmanlığı bilirkişi uygulamasına etkisinin olup olmadığını araştırılmıştır. Yapılan araştırmada yeni bilirkişi düzenlemesinin katılımcıların %44,61’i kısmen olumlu etkilediği, %35,39’una herhangi bir etkisinin olmadığı, %20’sini ise olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.

Tablo 17. *İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Bilirkişilik Görevlendirmelerinde Mahkemeler Tarafından Bilirkişilik Siciline Kayıtlı Olma Durumuna Dikkat Edilmesine Ait Bilgiler*

Değişken	Sayı (n)	Yüzde(%)
Düzenlemenin etkisi		
Evet, ediliyor	44	68,90
Hayır, edilmiyor	21	31,10
Toplam	65	100

2018 yılı ocak ayı itibarı ile mahkemeler tarafından görevlendirilecek bilirkişilerin bilirkişi listelerine kayıtlı kişiler arasından seçilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ancak dava konusu ile ilgili alanında uzman ve yetkin bir bilirkişinin bilirkişilik siciline kayıtlı bulunmaması durumunda bazı özel hükümler düzenlenmiştir. Bu gibi zaruri durumların dışında bilirkişilerin sicile kayıtlı bilirkişiler arasından seçilmesi gerekmektedir. Araştırmaya katılan iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin %68,90’ı bilirkişi görevlendirmelerinde bilirkişilik siciline kayıtlı olma durumuna dikkat edildiğini belirtirken, %31,10’u dikkat edilmediğini belirtmiştir.

Tablo 18. İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerine Göre Yeni Bilirkişilik Düzenlemesinin Bilirkişilik Müessesesinin Gelişimine Etkisine Nasıl Bir Etkisi Olacağına Ait Bilgiler

Değişken	Sayı (n: 65)	Yüzde (%)
Gelişme yönü		
Bilirkişilik uygulamalarını standartlaştırarak bilirkişiliği daha sistematik hale getirecek	36	55,38
Bilirkişilik kurumsallaşan bir hizmet haline gelecek	27	41,54
Bilirkişilik müessesesine ve bilirkişiye güven artacak	25	38,46
Yeni bilirkişilik düzenlemesi herhangi bir gelişim sağlamayacak ve mevcut uygulamalar devam edecek	22	33,85
Yeni bilirkişilik düzenlemesi ile bilirkişilik uygulamaları daha kötü bir hale gelecek	3	4,15

Yeni bilirkişilik düzenlemesi ile bilirkişilik müessesesinin nasıl bir gelişme göstereceği ile ilgili çoktan seçmeli soruya katılımcıların %55,38'i bilirkişilik uygulamalarını standartlaştırarak daha sistematik hale geleceğini, %41,54'ü bilirkişiliğin kurumsallaşan bir hizmet haline geleceğini, %33,85'i yeni bilirkişilik düzenlemesinin herhangi bir gelişim sağlamayarak mevcut uygulamaların devam edeceğini, %38,46'sı bilirkişilik müessesesine ve bilirkişiye güvenin artacağını, %4,15'i ise yeni bilirkişilik düzenlemesinin bilirkişilik uygulamalarını daha kötü hale getireceğini belirtmiştir.

Tablo 19. İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Bilirkişilik Uygulamalarındaki Yetkinliğine Ait Bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde(%)
Yetkin olma durumu		
Evet, düşünüyorum	40	61,54
Hayır, düşünmüyorum	25	38,46
Toplam	65	100

İş kazalarında bilirkişi olarak görev alan iş güvenliği uzmanlarının bilirkişilik alanında yetkin olup olmadığı ile ilgili soruya katılımcıların %61,54'ü iş güvenliği uzmanlarının yetkin olduğunu, %38,46'sı ise yetkin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 20. İş Güvenliği Uzmanlarının Bilirkişilik Alanında Yetkinlik Kazanabilmesi İçin Gerekli Olan Hususlara Ait Bilgiler

Değişken	Sayı (n: 65)	Yüzde (%)
Yetkinlik kazanma		
Bilirkişilik konusundaki kanun ve yönetmelikler ile bilirkişinin rol ve görevlerine dair bilgisinin artırılmasına	39	60
İş güvenliği konusunda mesleki bilgisini arttırmasına	45	69,23
Etkili iletişim ve görüşme konusunda beceri kazanmasına	22	33,85
Mesleki branşlaşmanın olması	40	61,54

İş güvenliği uzmanlarının bilirkişilik alanında yetkinlik kazanması için neye/nelere ihtiyaç duyulduğu ile ilgili çoktan seçmeli soruya katılımcıların %69,23'ü iş güvenliği konusunda mesleki bilginin artırılmasını, %61,54'ü mesleki branşlaşmanın olması gerektiğini, %60'ı bilirkişilik konusundaki kanun ve yönetmelikler ile bilirkişinin rol ve görevlerine dair bilgisinin artırılmasını, %33,85'i ise etkili iletişim ve görüşme konusunda beceri kazanılmasını gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 21. İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerine Göre Mesleki Branşlaşmanın Gerekli Olup Olmadığına Ait Bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde(%)
Mesleki Branşlaşma		
Evet	53	81,54
Hayır	12	18,46
Toplam	65	100

İş güvenliği uzmanlarının bilirkişilik alanında daha verimli çalışabilmeleri için bilirkişilik dosyalarında mesleki branşlaşma sağlanmasıyla ilgili soruya katılımcıların %81,54'ü mesleki branşlaşma olması gerektiğini düşünürken, %18,46'sı ise mesleki branşlaşmaya ihtiyaç olmadığını ifade etmiştir. Bazı iş güvenliği uzmanlığı bilirkişileri ise en azından madencilik, inşaat, kimya sektörleri gibi bazı çok tehlikeli meslek gruplarında branşlaşmaya gidilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 22. İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerine Göre İş Kazalarındaki Kusur Dağılımlarına Ait Bilgiler

Değişken	Sayı (n:65)	Yüzde(%)
Kusur Dağılımı		
Kazaların meydana gelme süreçleri	22	33,85
Kazaların meydana gelme süreçlerindeki güvensiz koşulların etkileri	45	69,23
Kazaların meydana gelme sürecindeki güvensiz davranışlar	50	76,92
Kazaların meydana geldiği ortamın çevresel etkileri	24	36,92
İş güvenliği mevzuatının tam olarak uygulanmaması	48	73,85

İş güvenliği uzmanlığı bilirkişisi olarak iş kazaları ve iş kazalarındaki kusur dağılımlarında en çok hangi durumların etkili olduğu ile ilgili çoktan seçmeli soruya, katılımcıların %76,92'si kazaların meydana gelme sürecindeki güvensiz davranışlar, %73,85'i iş güvenliği mevzuatının tam olarak uygulanmaması, %69,23'ü kazaların meydana gelme süreçlerindeki güvensiz koşullar, %36,92'si kazaların meydana geldiği ortamın çevresel etkileri, %33,85'i ise kazaların meydana gelme süreçlerinin etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 23. İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Görev Aldıkları Bilirkişilik Dosyalarında Mahkemeler Tarafından Taktir Edilen Bilirkişilik Ücretlerinin Uygulamalarına Etkisine Ait Bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde(%)
Bilirkişilik ücretinin etkisi		
Evet etkilemektedir	14	21,53
Hayır etkilememektedir	47	72,31
Bir fikrim yok	1	1,54
Bilirkişilik ücretini yeterli bulmaktayım	3	4,62
Toplam	65	100

Araştırmada bilirkişilik görevi kapsamında mahkeme tarafından takdir edilen bilirkişilik ücretlerinin bilirkişilik uygulamalarına etkisi ile ilgili soruya, katılımcıların %72,31'ini etkilemediği, %21,53'ünü etkilediği, %4,62'si bilirkişilik ücretini yeterli bulduğu, %1,54'ü ise konu ile ilgili hiçbir fikir belirtmemiştir.

Tablo 24. İş Güvenliği Uzmanlığı Bilirkişilerinin Sahip Olduğu Belgelere Ait Bilgiler

Değişken	Sayı (n)	Yüzde(%)
İş Güvenliği Uzmanlığı Belgeleri		
A Sınıfı İş Güvenliği Uzmanlık Belgesi	37	56,92
B Sınıfı İş Güvenliği Uzmanlık Belgesi	15	23,08
C Sınıfı İş Güvenliği Uzmanlık Belgesi	13	20
Toplam	65	100

Araştırmada İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğünce verilmiş olan iş güvenliği uzmanlığı belgelerinin dağılımı incelendiğinde katılımcıların %56,92'sinin A sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesine, %23,08'inin B sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesine, %20'sinin ise C sınıfı iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ

Türkiye'de yaşanan kazaların bir türlü önlenememesi, kazaların asıl kaynağının ne/neler olduğunun tam olarak kavranamamış olmasından kaynaklanabilir. 2003 yılında yürürlüğe giren 4857 sayılı İş Kanunu ve 2012 yılında yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu iş kaza oranlarını düşürmeye yönelik önemli düzenlemeler içerse de istenen sonuç pek de alınabilmiş değildir. Yaşanmış kazaların analiz ve çözümlenmesi sebep sonuç ilişkisi dahilinde ele alınıp uzman kişilerce yorumlanarak alternatif önleyici tedbirler (tehlike kaynağında korunma, ikame, idari önlemler, güncel teknolojik uygulamalar, robotik sistemler vb.) geliştirilebilir. Endüstride uygulanan birçok koruyucu ve önleyici yöntemin, geçmişte yaşanmış iş kazaları sonucu ortaya çıktığı söylenebilir. Bu gelişime katkı sağlayan en önemli kaynaklardan biri de iş kazaları ile ilgili adli yargılamalar da adli makamlar tarafından görevlendirilen iş güvenliği uzmanlığı bilirkişi raporlarıdır.

Bilirkişi, adli yargılamalarda uzmanlık ve teknik konuları içeren hususlar ile ilgili soruşturma ve kovuşturma aşamasında adli makamlara yazılı veya sözlü destek veren kişilerdir. 2016 yılında kabul edilen Bilirkişilik Kanunu ve 2017 yılında yayımlanan Bilirkişilik Yönetmeliği, çağın koşullarına uygun ve daha nitelikli kişilerin bilirkişilik yapabilmesi doğrultusunda hazırlanmıştır.

Bu araştırmada Türkiye'de adli makamlarca görevlendirilen iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin, iş kazalarının dosya inceleme aşamasında maruz kaldıkları sorunlar belirlemeye ve bu sorunlara çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla araştırmaya, çevrimiçi ankete yanıt veren 105 iş güvenliği uzmanlığı bilirkişileri arasından anketi eksiksiz yanıtlayan 65 iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin yanıtları dahil edilmiştir. Araştırmaya katılan iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin %90,77'sinin bilirkişilik siciline kayıtlı olduğu, %9,23'ünün ise bilirkişilik siciline kaydı olmadığı belirlenmiştir. Katılımcılardan %9,23'ünün bilirkişilik hukuki ehliyetinin bulunmamasına rağmen iş kazası adli yargılamalarında görev almaları sebebiyle araştırmaya dâhil edilmişlerdir.

Araştırmada iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin %6,15'inin Bilirkişi Portalı UYAP üzerinden, %1,54'ünün mahkeme tarafından görev yaptığı kuruma görevlendirme yazılarak, %92,31'inin mahkeme kalem tarafından telefon ile aranarak bilgi verilmek sureti ile görevlendirildikleri belirlenmiştir. Bilirkişi seçimi yargıca veya savcıya aittir. Ancak

uygulamada bilirkişi seçimi mahkeme yazı işleri müdürleri tarafından yapıldığı ve bu seçim yapılırken bilirkişilerin temel ve alt uzmanlık alan ölçütüne göre değil “bildik-tanıdık olma” ölçütünün dikkate alındığı vurgulanmaktadır (TEPAV, 2016: 3). Bu nedenle bilirkişi atamalarının Ulusal Yargı Ağı Projesi- Bilirkişi Portalı üzerinden yapılması hedeflenmesine rağmen istenen sonuç pek de alınabilmiş değildir. Bu durum sistemin eşit, hakkaniyetli ve adil bir şekilde gerçekleşmesi açısından önemlidir. Hâlen bilirkişi görevlendirilmelerinin geleneksel yöntemlerle yapılması sistemin tam anlamıyla uygulanmadığının en belirgin göstergesidir (TMMOB, 2019: 27). UYAP sisteminin aktif bir şekilde kullanılması iş akışındaki belirsizlikleri ortadan kaldıracak gibi bilirkişi dosyalarının hızlı bir şekilde hazırlanmasına da katkı sağlayacaktır.

Bilirkişilik Kanun ve Yönetmeliğinde iş güvenliği uzmanlığı bilirkişisi olarak başvuru yapabilmek için beş yıllık mesleki tecrübe şartı aranmaktadır. Fakat bazı iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin mevzuatın zorunlu tuttuğu beş yıllık deneyim şartını mesleki alanda taşıyıp iş güvenliği alanında taşımadığı tespit edilmiştir. Bu durum bilirkişi raporlarının eksik, hatalı veya yanlış hazırlanmasına neden olup adli makamları yanlış yönlendirmeye sebebiyet verebilir. Bu nedenle Bilirkişilik Kanunu ve Yönetmeliğinde yer alan bilirkişiliğe başvuru usul ve esasları kısmına iş güvenliği alanında da mesleki tecrübe ve deneyim hususu da eklenebilir.

Bilirkişi komisyonlarında görev alan bilirkişilerin hazırladıkları farklı raporların komisyon içinde bulunan diğer bilirkişiler tarafından imzalamaya zorlanabilmesi hazırlanan raporun şeffaflığını riske atabilmektedir. Bu çalışma sonucunda bazı iş güvenliği uzmanlığı bilirkişilerinin, taraf avukatları veya dava taraflarınca baskıya maruz kaldıkları belirlenmiştir. Bilirkişilerin, Bilirkişi Yönetmeliği'nin 58.md.'si gereği kamu görevlisi niteliği taşıması sebebiyle cezai ve hukuki sorumluluğu bulunmaktadır. Ancak bilirkişiye yönelik yukarıda bahsi geçen durumlar karşısındaki cezai yaptırım hususunun net olarak belirlenmemiş olması bilirkişilerin, bilirkişilikten çekilmeleri hatta kusurlu veya taraflı rapor hazırlamalarına neden olabilir. Bu nedenle kamu görevlisi niteliği taşıyan bilirkişilere yönelik muhtemel baskılara karşı daha caydırıcı yaptırımlar uygulanabilir.

Araştırmaya katılan iş güvenliği uzmanlığı bilirkişileri, Bilirkişilik Kanunu ve Yönetmeliği ışığında mahkemeler tarafından 2018 yılı ocak ayından bu yana yapılan bilirkişilik görevlendirmelerinde, %68,90'ı bilirkişilerin bilirkişilik sicil kaydına bakıldığını, %31,10'u ise bilirkişinin bilirkişilik siciline bakılmadığını ifade etmiştir. Adli makamlar sicile kayıtlı olmayan bilirkişileri görevlendirebilmektedir. Bilirkişi siciline kayıtlı olmayan kişiler tarafından hazırlanan bilirkişi raporları dava taraflarınca bir üst mahkemeye yapacakları itiraz ile verilen kararın bozulmasına sebep olabilir. Bu gibi durumlar dava süreçlerinin uzaması, maddi ve manevi kayıpların yaşanmasına neden olabilir. Bilirkişi raporlarının dava süreçlerinin karar aşamasında hakimleri etkileyebileceği göz önüne alınarak ve yeni mağduriyetlerin yaşanmasına yol açmaması için bilirkişi görevlendirmelerinde bilirkişilerin bilirkişi siciline kayıtlı olması zorunlu hale getirilebilir.

İş güvenliği uzmanlarının bilirkişilik alanında daha verimli çalışabilmeleri için katılımcıların %81,54'ü bilirkişilik dosyalarında mesleki branşlaşmanın olması gerektiğini belirtirken, %18,46'sı mesleki branşlaşmaya gerek olmadığı görüşünü belirtmiştir. 2017 yılı iş kazası sonucu ölen işçilerin işkolları dağılımı incelendiğinde inşaat sektöründe 587, metal sektöründe 124, madencilik ve taş ocaklarında 86 ölümlü iş kazası gerçekleşmiştir (SHD, 2018: 11). Bahsi geçen sektörler ve benzeri çok tehlikeli sektörlerde bilirkişi görevlendirmeleri yapılırken temel ve alt uzmanlık alanlarının yanı sıra mesleki tecrübeleri ve iş güvenliği uzmanlığı alanındaki tecrübeleri de dikkate alınmalıdır. Madencilik sektöründe; gaz ve toz patlamaları, kavlak düşmesi, ocak suları vb. riskler bulunmaktadır.

İnşaat sektöründe; yüksekten düşme, elektrik kazaları, sıkışma vb. riskler bulunurken, metal sektöründe; mekanik tehlikeler, ısı etkileri, gürültü vb. riskler bulunmaktadır. Riskler ve tehlikeler sektörel bazda değişkenlik gösterebilir. Bu nedenle iş kaza yargılamalarında bilirkişi görevlendirmeleri yapılırken mesleki branşlaşma göz önünde bulundurulmalıdır.

Araştırma genel olarak değerlendirildiğinde bu çalışmada iş güvenliği uzmanlarının bilirkişilik rolü ve karşılaştıkları sorunlar ele alınmıştır. Bilirkişilik uygulamalarının gün geçtikçe önem kazanması ve bu alanda yapılan çalışmaların azlığı nedeniyle bu çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Konu ile ilgili gelecekte çalışma yapmak isteyen araştırmacılara, bilirkişilik uygulamalarını sektörel açıdan incelemeleri, adli makamlar boyutunda incelemeleri ve yaşanmış örnek vakalar üzerinden incelemeleri önerilebilir.

Kaynakça

- Atalı, M. (2016). 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu ve Hukuki Konularda Bilirkişilik. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 65(4). 3272
- Bıyıkçı, T. E. (2010). *İş Sağlığı ve Güvenliğinin Sağlanmasında İş Güvenliği Uzmanlığı*. Uludağ Üniversitesi. (Erişim: 19.02.2018).
- Bilgin, Ö. ve Kılıç, M. S. (2018). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Bilirkişilik Uygulamalarına Dair Bir Araştırma. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*. 2(2).
- Demircioğlu, M. (2006). Ulusal ve Uluslararası Hukukta İş Güvenliği Uzmanlığı (İş Güvenliği Mühendisliği/ İş Güvenliği Teknisyenliği). İstanbul: Beta Yayınları.113.
- Demircioğlu, A. ve Kalyon, A. Ş. (2013). İşverenin İş Kazalarından Doğan Sorumluluğu ve Kusur Hakkında Karar İncelemesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. C.15. Özel Sayı. 2014.
- World Health Organization (1995). Global Strategy on Occupational Health For All: The Way to Health at Work, Geneva. 7-8.
- International Labour Organization (ILO). World Labour Report. International Labour Office Geneva. 1993.
- International Labour Organization (ILO) ve ÇSGB. (2017). İş Güvenliği Uzmanlarının Görev ve Sorumluluklarının Yürütülmesi ile ilgili Araştırma. Ankara. (Erişim: 11.01.2019).
- Kılık, İ. (2014). İş Sağlığı ve Güvenliği. Aysen Tokol-Yusuf Alper (Ed). Sosyal Politika (Bursa: Dora Yayıncılık). 252.
- Kök, A.N.(2017). 6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu Neler Getirdi? *Uyuşmazlık Mahkeme Dergisi*. Sayı.10. 447.
- Mecek, H. (2011). *Ceza Muhakemesinde Bilirkişilik* (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi. Konya. (Erişim: 15.01.2019).
- Öçal, M. ve Çiçek, Ö. (2017). Türkiye ve Avrupa Birliğinde İş Kazası Verilerinin Karşılaştırmalı Analizi. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*. 6(16). (2017/3) ISSN: 2147-3668 – E-ISSN: 2587 – 103X. (Erişim:11.01.2019).
- Polat, O. ve Güven, T. A. (2015). İngiliz, Amerika ve Türk Hukukunda Bilirkişilik Uygulamalarının Karşılaştırılması. *TBB Dergisi*. (119). 104.106.107
- Ryan, W.(1989). Problems Facing The Safety Manager. Profess. Privatization and The Penal System: The American Experience and The Debate in Britain. 18-19.
- Selek, H. S. (2016). *İş Sağlığı ve Güvenliği Temel Konular*. (1.Baskı). Ankara
- Sosyal Haklar Derneği Emekçi Hakları Çalışma Grubu (2018). İş Sağlığı ve Güvenliği Raporu. [http://sosyalhaklardernegi.org/wp-content/uploads/2018/12/SHD-%C4%B0%C5%9F%C3%A7i-Sa%C4%9F%C4%B1%C4%9F%C4%B1-ve-%C4%B0%C5%9F-G%C3%BCvenli%C4%9Fi-Raporu_13.12.2018-2.pdf]._(Erişim: 31.10.2019).
- TMMOB Bilirkişilik Alanında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri Raporu. 2019. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı. (2016). *Türkiye'de Bilirkişilik Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. TEPAV Hukuk Çalışma Merkezi 2016. [https://www.tepav.org.tr/upload/files/1454940891-9.Turkiye_de_Bilirkişilik_Sorunlar_ve_Cozum_Onerileri.pdf]. (Erişim: 21.03.2019).

Ulukapı, Ö. (2001). Bilirkişi Raporu ve Bilirkişi Raporunun Delil Olarak Değeri. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 9(3-4) 206-207.

Yücel, A. R. *Bilirkişilik Kurumu ve Uygulamadaki Sorunlar*. Türkiye Mühendislik Haberleri. 447-2008/1. [<http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/10799.pdf>]. (Erişim: 15.01.2019)

6754 Sayılı Bilirkişilik Kanunu. (2016. 24 Mayıs). *Resmî Gazete*. S. 29898. [<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/11/20161124-1..htm>]. (Erişim:15.01.2019)

5510 No'lu Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (2006, 31 Mayıs). *Resmî Gazete*. S. 26200. [<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf>]. (Erişim: 11.01.2019).

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (2012, 20 Haziran). *Resmî Gazete*. S.28339. [<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6331.pdf>]. (Erişim:11.01.2019).

Bilirkişilik Yönetmeliği (2017). *Resmî Gazete*. S.30143. (Erişim:13.02.2019).

Bilirkişilik Temel ve Alt Uzmanlık Alanlarına Göre Aranılan Nitelikler. 2018 yılı 2. Dönem Bilirkişilik Başvurularına İlişkin Duyuru. [<http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/dokumanlar/2018/mart/EK-2%20%20ARANAN%20N%C4%B0TEL%C4%B0KLER.pdf>]. Erişim: 13.02.2019).

İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik. (2012, 29 Aralık). *Resmî Gazete*. S. 28512. [<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.16923&MevzuatIliski=0>]. (Erişim: 11.01.2019).

Bilirkişilik Daire Başkanlığı. Bölge Bilirkişilik Listeleri. 2018-2019. [<http://bilirkisilik.adalet.gov.tr/sayfalar/bilirkisilisteleri.html>]. (Erişim:02.01.2019).